

«8D11101 – Туризм» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Пазылхайыр Бауыржан Мейрамбекұлының «Жаңа дестинациялар мысалында Қазақстан Республикасы туризмінің экологиялық менеджментінің ғылыми негіздері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына отандық ғылыми жетекшісінің

ПІКІРІ

Пазылхайыр Бауыржан Мейрамбекұлының диссертациялық жұмысы «8D11101 – Туризм» білім беру бағдарламасының ғылыми бағытына толықтай сәйкес келеді және Қазақстан Республикасында туризм саласының орнықты дамуын қамтамасыз етуге бағытталған экологиялық менеджмент мәселелерін кешенді әрі жүйелі түрде зерттеуге арналған. Зерттеу тақырыбы қазіргі жаһандық экологиялық сын-қатерлердің күшеюі, климаттың өзгеруі үдерістерінің тереңдеуі және туристік аумақтарға түсетін антропогендік жүктеменің артуы жағдайында ерекше өзектілікке ие. Бұл жағдай туризм саласын басқаруда экологиялық тәсілдерді ғылыми негізде жетілдіру қажеттігін айқын көрсетеді. Ізденушінің таңдаған зерттеу бағыты ұлттық және халықаралық деңгейдегі тұрақты даму басымдықтарымен өзара үйлесім тапқан. Осы тұрғыдан алғанда, диссертациялық жұмыс қазіргі ғылыми және практикалық сұраныстарға толық жауап береді.

Зерттеудің ғылыми маңыздылығы экологиялық менеджментті тек экотуризм шеңберінде ғана емес, жаңа қалыптасып келе жатқан туристік дестинациялар үшін де қолдануға болатын әмбебап басқару жүйесі ретінде негіздеуде көрініс табады. Ізденуші туристік аумақтардың рекреациялық сыйымдылығы, экожүйелік тұрақтылығы және әлеуметтік қабылдану деңгейі арасындағы өзара тәуелділікті теориялық тұрғыда жүйелейді. Бұл туризмді жоспарлау үдерісінде экологиялық факторларды формалды талап ретінде емес, басқарушылық шешім қабылдаудың негізгі өлшемі ретінде қарастыруға негіз қалайды. Нәтижесінде туризм саласында қысқа мерзімді экономикалық тиімділікке емес, ұзақ мерзімді экологиялық және әлеуметтік тұрақтылыққа бағдарланған басқару логикасы қалыптастырылады.

Диссертациялық жұмыстың маңызды ғылыми жаңалығы «туризмнің экологиялық менеджменті» ұғымының мазмұнын кеңейтіп, оны жаңа туристік дестинациялар деңгейінде кешенді түрде қайта тұжырымдауымен сипатталады. Ізденуші экологиялық менеджментті табиғи ресурстарды қорғау шараларының жиынтығы ретінде ғана емес, табиғи, әлеуметтік және экономикалық жүйелердің өзара әрекеттесуін үйлестіретін басқару жүйесі ретінде негіздейді. Бұл ұғымдық тәсіл туризм саласындағы экологиялық менеджменттің теориялық аясын кеңейтіп, оны орнықты даму теориясымен тікелей байланыстырады. Сонымен қатар, зерттеуде институционалдық және басқарушылық өлшемдерге жеткілікті назар аударылып, бұрынғы еңбектерде шектеулі қарастырылған аспектілер ғылыми айналымға енгізілген.

Зерттеудің ғылыми жаңалығының келесі бір маңызды қыры Қазақстан Республикасында туризмнің экологиялық менеджменті жүйесінің қалыптасуына кешенді талдау жасалуымен айқындалады. Ізденуші ұлттық, өңірлік және жергілікті деңгейлердегі экологиялық менеджменттің құқықтық, ұйымдастырушылық және әлеуметтік негіздерін жүйелеп, олардың өзара байланысын талдайды. Бұл талдау экологиялық саясат пен туризмді дамыту стратегиялары арасындағы үйлесім деңгейін анықтауға және басқарудағы әлсіз тұстарды ғылыми тұрғыда көрсетуге мүмкіндік берген. Мұндай кешенді көзқарас жаңа туристік дестинациялар тұрғысынан отандық ғылыми зерттеулерде жеткілікті деңгейде қарастырылмаған.

Диссертациялық жұмыстың айрықша ғылыми жаңалығы нақты аумақтық зерттеулер негізінде жаңа туристік дестинациялар үшін экологиялық менеджменттің бейімделген моделін ұсынуымен байланысты. Ізденуші зерттеу нысаны ретінде Леңгір қаласы мен Саты ауылын таңдап, оларды табиғи-рекреациялық әлеуеті жоғары, бірақ экологиялық тұрғыдан сезімтал жаңа туристік дестинациялар ретінде ғылыми негізде қарастырған. Аталған аумақтарда туристік жүктеменің артуы, инфрақұрылымдық даму мен табиғи ортаға түсетін қысым арасындағы тепе-теңдік мәселелері кешенді түрде талданған. Леңгір мен Саты мысалында экологиялық менеджментті енгізудің практикалық тетіктері апробацияланып, жергілікті

қауымдастықтардың қатысуы, басқару құрылымдарының рөлі және экологиялық шектеулердің әсері нақты деректер арқылы негізделген.

Диссертациялық жұмыстың айрықша ғылыми жаңалығы – ізденушінің Қазақстан Республикасындағы жаңа туристік дестинациялар үшін туризмнің экологиялық менеджментін енгізудің көпдеңгейлі моделін алғаш рет ұсынуы болып табылады. Бұл модель жергілікті, ұлттық және трансшекаралық деңгейлерді өзара байланыстыра отырып, туристік аумақтарды басқарудың тұжырымдамалық негізін қалыптастырады. Ізденуші әр деңгейдің функционалдық рөлін, жауапкершілік шекараларын және өзара үйлестіру қағидаттарын теориялық тұрғыда негіздеген. Ұсынылған модель экологиялық менеджментті жекелеген шаралар жиынтығы ретінде емес, көпдеңгейлі стратегиялық басқару жүйесі ретінде қарастыруымен ерекшеленеді.

Ізденуші ұсынған көпдеңгейлі модель туризмді басқаруда жергілікті қауымдастықтардың қатысуын күшейтуге, өңірлік үйлестіруді қамтамасыз етуге және мемлекеттік экологиялық саясатпен өзара байланысты арттыруға бағытталған. Сонымен қатар модель трансшекаралық аумақтарда экологиялық менеджментті үйлестірудің теориялық мүмкіндігін көрсетеді. Бұл Қазақстан Республикасының географиялық орналасуын және ортақ экожүйелерді пайдалану ерекшеліктерін ескере отырып, туризмді дамыту мен табиғи ортаны қорғау арасындағы тепе-теңдікті ғылыми тұрғыда негіздеуге жағдай жасайды.

Қорытындылай келе, диссертацияның ғылыми және практикалық маңызы жоғары деңгейде бағалануға лайық. Зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасында орнықты туризмді дамыту стратегиясын жетілдіруде, жаңа туристік дестинацияларды жоспарлау мен басқаруда, сондай-ақ ұлттық және өңірлік деңгейлерде экологиялық саясатты қалыптастыру және іске асыру барысында пайдалануға ұсынылады. Сонымен қатар, диссертациялық жұмыстың материалдары «8D11101 – Туризм» білім беру бағдарламасы аясында оқытылатын пәндер бойынша оқу-әдістемелік материал ретінде қолдануға мүмкіндік береді. Бұл жұмыс жоғары оқу орындарының білім беру және ғылыми-зерттеу қызметі үшін де маңызды дереккөз бола алады.

Пазылхайыр Б.М. диссертациялық зерттеуді орындау барысында өзін ғылыми тұрғыда дербес ойлай алатын, талдау мен жинақтау қабілеті жоғары, жауапкершілігі мол әрі мақсаткер зерттеуші ретінде көрсетті. Ол ғылыми пікірталастарға белсенді қатысып, зерттеу нәтижелерін халықаралық және республикалық ғылыми конференциялар мен жарияланымдар арқылы апробациялаған. Бұл Пазылхайыр Бауыржанның ғылыми ортада қалыптасқанын және зерттеу нәтижелерін кәсіби деңгейде ұсынуға қабілетті екенін көрсетеді.

Пазылхайыр Бауыржан Мейрамбекұлының «8D11101 - Туризм» білім беру бағдарламасы философия докторы (PhD) дәрежесін іздену үшін ұсынылған диссертациялық жұмысы диссертациялық жұмыстарға қойылатын барлық талаптарға сай, ал оның авторы «8D11101 - Туризм» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
география және табиғатты пайдалану факультеті
рекреациялық география және туризм кафедрасының
профессор м.а. PhD

Асипова Ж.М

Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректорлығының
оқу және аттестаттау басқармасының басшысы
ЗАБЕРЯЮ
Федеральное государственное учреждение
«Федеральное агентство по образованию»
Федеральное управление подготовки и аттестации
научных кадров КазНУ им. аль-Фараби

2026 жыл